IN CUMPANA ISTORIEI

In noaptea de 9 spre 10 Decembrie 1933 tineretul verde a avut să înscrie o pagină de grea suferință.

Jurnalul Consiliului de miniștrii apărut în presă la 10 Dec. făcând cunoscut public dizolvarea „Gărzii de Fier" fusese precedat de măsurile polițienești pe tot cuprinsul țării, așa încât odată cu zorii zilei, pușcăriile încarcerau mii de suflete curate și cinstite, tineri și bătrâni, a căror mare vină era că ascultau orbește de Căpitan și credeau — ca și astăzi — în învierea Neamului.

La București, căminele studențești fuseseră toate cercetate, băeții luați pe sus și aruncați în dubă, numai în îmbrăcămintea sumară a nopții, pentru a fi duși la Jilava. Și aceasta în toiul iernei, cu zăpadă de un metru și cu gerul sub zece grade.

Jilava devenise astfel neîncăpătoare.

Pentru noi care rămăsesem „afară" se punea problema alimentării celor „dinnăuntru". In calitatea pe care o aveam pe atunci în organizațiile studențești bucureștene, cer tuturor societăților studențești, să deschidă între membrii lor, liste de subscripții pentru strângerea unui fond necesar întreținerii cu alimente și lemne, a camarazilor din închisoare.

Până în seara, chiar a aceleiași zile de 11 Decembrie, reprezentanții societăților au și prezentat parte din sumele colectate dela studenți și studente care, renunțând la masa unei zile sau căldura unei nopți, au răspuns cu promtitudine impresionantă, dăruind din punga lor săracă un sprijin colegilor și înaintașilor lor, samavolnic sequestrați.

Studențimea atunci a trăit un moment de mare revoltă.

In posesia banilor pentru alimente și lemne. începem a ne gândi la un mijloc de transport. Până ce am găsit altele, noi am trimes cu trenul pentru ziua de 12 Dec., hrană la Jilava. A doua zi, 1 Dec. mergem să întâlnim pe „prietenul" cu mașină. Locul de întâlnire: automatul de sub Cercul Militar. Semnul distinctiv după care voiu putea recunoaște pe cel căutat, este că el va avea fularul la palton scos și aruncat pe spate.

Intrăm gravi și misterioși. Privirea mi s'a oprit aproape de mijlocul sălii care e în forma unui tunel. La o masă l-am văzut pe acela pe care îl căutam, și lângă dânsul încă cineva, o figură distinsă. Ne apropiem; privirile noastre se întâlnesc și-și vorbesc.

Mă întâmpină cu mâna întinsă spunându-mi pe nume.
Se prezintă: Giurgea Negrileşti. Apoi se întoarce către tovarăşul de masă care se prezintă la rândul său : Alexandru Cantacuzino.

Ne strângem mâna cu căldură. Pe piept îi văd „Crucea Albă". O câştigase la Paşcani. Deşi proaspăt în mişcare, se dovedise de mare curaj. Ne aşezăm la masă şi le împărtăşesc dorinţa noastră.

Alexandru Cantacuzino e de părere să mergem să consultăm pe D-l General Gh. Cantacuzino. Suntem de acord. Plecăm prin partea opusă. Eşim în Sărindar de unde cu maşina lui Alexandru Cantacuzino pornim spre locuinţa D-lui General din Str. Imprimeriei No. 3. Casa era păzită şi supraveghiată de mulţi ochi poliţişti.

Erau notaţi şi chiar fotografiaţi toţiţ cei care intrau şi ieşeau, fiindcă acele vremuri era o adevărată vânătoare de legionari: Alexandru Cantacuzino cu prietenul său a trebuit să plătească cu libertatea lor această vizită făcută Generalului. Căci de îndată ce am plecat, au fost urmăriţi şi arestaţi în afara Bucureştiului şi apoi încarceraţi la Jilava. Mai apoi, când am aflat, mi-a părut rău, că eu le-am prilejuit drumul spre Fortul No. 13. Dar tot atunci, în acele momente grele, am avut şi bucuria de a fi cunoscut pe legendarul erou, pe legionarul general : Gheorghe Cantacuzino.

Ajunşi la locuinţa Generalului, am intrat prin stânga clădirii într'un birou bine ascuns, în demi-sol, care era al secretarului său. Am fost invitaţi să luăm loc şi să aşteptăm. Alexandru Cantacuzino şi Giurgea Negrileşti s'au dus la General. Apartamentul său compus din 2 încăperi modeste, era chiar deasupra biroului.

Impresionantă era simplitatea şi sobrietatea vieţii intime a Generalului. Aici îi era dormitorul, aci îi era biroul, aici îi era sufrageria, aici îi era şi salonul de primit oaspeţii. Aici se desfăşura întreaga lui viaţă de cămin şi gospodar, iar de acum încolo şi întreaga preocupare şi răspundere politică a partidului a cărui şef avea să ajungă.

Aşteptam jos în birou, cuprins de emoţie, clipa în care aveam să-l cunosc.

Il văzusem prima dată în parlamentul guvernului Iorga. Era pe atunci în gruparea „Vlad Ţepeş" a lui Grigore Filipescu. Guvernul oferise câteva locuri „ţepiştilor" în parlament şi natural, printre primii a fost Generalul Cantacuzino. Era o zi agitată la Cameră. Se discuta, parecă, din moravurile vieţii noastre politice.

Generalul nu era la tribună; toţi însă pe el îl urmăreau.

Incinta cât e de mare, îi era neîncăpătoare. Nu avea astâmpăr de loc. Acum îl vedeam lângă tribună, acum lângă banca ministerială, acum îşi ocupa locul în rândul deputaţilor majoritari, c'apoi din nou să sară şi să dea o replică usturătoare, sau să plaseze un spirit ca să râdă şi tribunile.

Glumele lui m'au amuzat mult atunci, după cum *dârzenia atitudinei* şi *francheţa sa*, au cules aplausele şi admiraţia tuturor.

Când dădea o replică sau făcea o complectare, îşi schimba monoclul, ridica tonul şi sfârşea cu mâna dreaptă întinsă; barba-i albă, ca o podoabă, sta ridicată. Avea atunci o ţinută ostăşească, mândră şi bravă, ca a unei statui romane.

In ziua aceia, la cameră, Generalul Cantacuzino mă câştigase complect. Iată dece emoţia mea era mare şi în totul îndreptăţită.

Generalul Cantacuzino-Grănicerul era o personalitate proeminentă a vieţii noastre publice şi 'ndeosebi o *mare figură ostăşească* a războiului întregitor de ţară. Auzisem multe spunându-se despre el. Grănicerii lui vorbeau cu nesaţ şi evlavie despre el şi faptele lui. Am ascultat şi eu un grănicer cum povestea într'o zi despre „Generalul lor", despre sufletul lui mare, despre bunătatea lui, şi mai ales despre vitejia lui.

Insăşi Căpitanul, ni-l descria adesea în culorile cele mai frumoase.

Insfârşit, apare secretarul Rafailescu care mă anunţă că sunt aşteptat şi mă însoţeşte.

In încăpere, o masă rotundă plină de cărţi şi ziare; pe ea un ceas.

La masa aceasta, la care mai pe urmă am dus atâtea discuţii, am băut ceaiuri şi ascultat atâtea glume, stătea Generalul, îmbrăcat cu vestonul lui verde grăniceresc în care-i plăcea aşa de mult să umble. S'a sculat foarte vioi, — de o vioiciune surprinzătoare pentru vârsta sa —, a schimbat monoclul fixând un altul în ochiu lui stâng beteag din timpul războiului, a luat o poză de statue şi m'a privit cu ochii lui ageri şi pătrunzători.

I-am citit pe faţă şi în ochi tot ce avea în suflet şi am simţit că sunt mic în faţa lui şi m'am intimidat.

Rămăsesem locului privind la figura sa asemănătoare unei stampe străvechi, reprezentând un domnitor sau mare boer, pe care le admirasem în anii de şcoală. Figura aceasta avea ceva care te făcea să luneci pe pagini de istorie, o figură din alte vremuri. Figura Generalului reprezenta o epocă şi un neam de oameni, cu toate însuşirile lor.

In timp ce gândul meu făcea salturi de secole în trecutul neamului, nu reuşisem încă să păşesc pragul odăii Generalului.

Mă simt împins dela spate. Intru, iau poziţia şi rostind răspicat pentru a-mi înăbuşi emoţia :

— „Trăiască Legiunea şi Căpitanul", Să trăiţi Domnule General!"...

...şi continui formule de prezentare.

A răspuns salutând : „Trăiască Legiunea şi Căpitanul!".

Mi-a întins mâna — o mână mică, osoasă, dar delicată. Vai! ce n'am simţit eu atunci când i-am strâns prima oară mâna Generalului !

Apoi m'a mângâiat pe obraz şi m'a bătut pe umăr ca un părinte. Simţeam marea lui bunătate. O singură dată am avut asemenea stare de suflet : când cunoscusem pe Căpitan în marginea oraşului Bârlad.

— „Bine că ai venit, fetiţa mamei : Stai jos", au fost primele lui cuvinte.

Apoi continuă :

— „Sunt comandant, dar cu ostaşii în puşcării... iar pe cei liberi nu-i cunosc"...

Imediat mă ridic şi pentru a face dovadă că în adevăr sunt legionar, pentru a-i înlătura orice îndoială, scot şi-i arăt „Crucea Albă".

A privit şi a rămas mulţămit. *Şi ca un gentleman* ce era nu putea ţine ascunsă calitatea pe care-o avea. S'a scuzat deci, şi sa' dus la casa de bani de unde a scos o scrisoare cu care a venit şi mi-a pus-o în faţă.

Era împuternicirea Căpitanului, în postul de conducere al mişcării. A citit-o cu voce tare, cu tonalitatea cuvenită şi cu o accentuată notă de solemnitate, urmărind fiecare rând cu degetul. Voia parcă să-mi arate că nu adaugă nimic şi că e chiar slova Căpitanului.

Desciframi din atitudinea şi gesturile sale că e tare mândru de încrederea pe care i-a arătat-o Căpitanul. Şi tot aşa de vizibilă era şi îngrijorarea care-i provoca răspunderea acestei încrederi.

Era puţin enervat. Nu stătea locului nici o clipă. Trăgea scaunul lângă masă, c'apoi să-l împingă îndărăt, se scărpina în cap cu gesturi caracteristice, ducând mâna pe după ceafă, îşi schimba monoclu, punea un picior peste celalt, ca nu mult după aceia să le schimbe, se scula, făcea doi trei paşi gesticulând, se aşeza, şi începea iar cu scaunul. Era numai nerv. In continuă frământare. Dela plecarea Căpitanului, n'avusese un moment de linişte, după propria-i mărturisire. Uitase şi de somn şi de mâncare. Şi asta de trei zile şi trei nopţi.

Dovedea o *rezistenţă şi o voinţă*, care nu se întâlnesc decât la oamenii care ştiu să încalece istoria.

— „Trebue să-mi daţi ajutor.. Corneliu a plecat şi m'a lăsat aşa... L'am întrebat ce să fac.... Lasă că ştiţi D-voastră Domnule General, mi-a răspuns el. Ştiu pe dracu... ce ştiu... Dacă a-şi fi pe câmpul de bătălie cu grănicerii mei... ah! grănireii mei !... atunci ştiu eu.. Dar aici... aici în alt câmp... câmpul politic... Şi cu trupa decimată... în închisori...".

Se opreşte, trânteşte cu pumnul în masă şi se scoală. Ia o poză gravă şi autoritară şi pe un alt ton continuă :

— „Nemernicii s'au aruncat asupra copiilor.. fac nelegiuiri şi batjocoriri... ei bine se vor lovi de mine... vor vedea cine-i generalul Cantacuzino !...

Ascultam revolta Generalului. Căci Generalul Cantacuzino *a fost un revoltat* împotriva nelegiuirilor şi moravurilor societăţii noastre. Nu scăpa nici un prilej ca să se manifeste ca atare, un revoltat în cea mai pură şi nobilă accepţiune a cuvântului.

Se mai linişti puţin şi se aşeză din nou la masă în jurul căreia stăteam cu toţii. Era de faţă şi d. Prof. Ion Copuzeanu.

D-l General era îngrijorat mult şi de faptul că nu cunoaşte pe puţinii legionari care încă scăpase nearestaţi. Adică, mai exact, el nu-i cunoştea pe mulţi nici dintre cei arestaţi. De curând în mişcare, legăturile lui erau reduse.

Imi aduc aminte că m'a întrebat atunci — mai discret — dacă cunosc pe prof. Sima Simulescu şi dacă e într'adevăr legionar. Ceeace îl mira pe d. General era faptul că prof. Simulescu în astfel de vremuri purta cămaşa verde şi nestingherit venise de câteva ori să vorbească cu D-sa. I se pusese la dispoziţie chiar. I-am înlăturat îndoiala spunându-i că e legionar şi şeful judeţului Cetatea Albă.

— Are curaj, e dat dracului băiatul ăsta... spuse dânsul.

— Aşa-s toţi legionarii, D-le General, complectai eu.

Şi ca orice comandant ideal, care nu-şi pierde cumpătul şi nu se lasă depăşit de situaţia sau evenimentul pe care are de trecut, Generalul a început să facă pregătri — cum zicea el — în vederea unei acţiuni. Mai întâi să se informeze, să ştie ce elemente are şi pe care să le folosească. Desigur a făcut-o cu toţi ceilalţi. Incepu acum şi cu mine. Insă scurt, scurt de tot. Ce sunt, ce

calitate am şi ce a-şi putea face. Se informează de spiritul care domneşte în mijlocul studenţimei. Punem la punct problema care mă făcuse să ajung aici, a aprovizionării cu alimente şi lemne a celor dela Jilava. Işi notează pentru a se ocupa şi dânsul cu ea.

Interesante discuţii pe care nu le voiu putea uita şi mai ales neştearsă îmi va rămâne în minte atitudinea de atunci a Generalului.

La plecare îmi spune să fiu în legătura permanentă deacum incolo cu dânsul şi să gândesc dacă nu se poate face ceva. Când să ies, intră cineva care salută legionăreşte, adăugând că fiind legionar înţelege să vină şi să se pună la dispoziţie. Il recunosc, era unul dn trimişii siguranţii.

Mă fac că am uitat să-i spun ceva şi-l rog pe d. General să-mi permită a-i spune între patru ochi. Il fac atent că nu este legionar individul care a venit acum şi ca el poate să mai vină şi alţii. Imi mulţumeşte şi îmi adaugă că este şi va fi prudent şi circumspect.

Trebue însă să-l ajutăm. Plec dela General, altul. Câteva ceasuri după aceea am fost sub vraja figurei şi cuvântului său.

Şi prietenii au observat acest lucru.

Le-am povestit sus într'o cameră din căminul mediciniştilor cum mi-a apărut Generalul şi cu ce impresii mă întorsesem.

Nu degeaba avea în el sânge şi os de Domn.

A doua zi mă furişez iar la d. General. Mă duceam să-i fac cunoscut o iniţiativă a noastră. D-l General în aceeaşi frământare. Se plimba prin cameră privind în podea şi gândind. N'avusese somn nici noaptea ce a trecut. De mâncat, foarte puţin.

Mă întâmpină bucuros. Simţise că voiu avea să-i comunic ceva care o să-l intereseze.

Ii aduc la cunoştiinţă hotărirea Centrului Studenţesc Bucureşti de a ţine pentru a doua zi 15 Decembrie o adunare extraordinară în care să se protesteze contra dizolvării „Gărzii de Fier" şi a tuturor arestărilor făcute în dispreţul legilor.

Se arată entuziasmat de această veste.

Ii cer părerea şi-l invit să participe. Parcă-l văd şi acum, mulţămit că însfârşit i se iveşte prilejul să intre în acţiune. Nu se simţea bine când stătea şi vegeta. Era un om obişnuit cu munca şi nu simţea satisfacţie decât atunci când avea de lucru. Şi'n deosebi când era vorba de mişcare. Era una, cred, din marile lui plăceri în ultimul timp, de a participa la adunări şi de a vorbi. Nu-i oraş mare în care să nu fi ţinut câte o conferinţă.

Ei bine, atunci s'a oprit în mijlocul camerii şi începu să-mi vorbească ce va spune a doua zi şi în ce mod. Se oprea din când în când şi-şi nota unele idei, apoi iar continua. Şi astfel a făcut aproape tot discursul; unul din cele mai bune.

Vorbea curgător cu mari accente de revoltă, expresii plastice şi tari. De o duritate chiar foarte rar întâlnită, care-i trăda mâhnita lui stare sufletească, cum şi o rară sensibilitate care nu se împăca cu măsurile neauzite până atunci şi pe care legionarii le suportau.

Marile vinovat, după dânsul, autorul moral al tuturor nelegiuirilor, era

N. Titulescu, care acceptase sugestii în acest scop din afară de granițe și în țară se făcuse interpretul și susținătorul lor.

Căci Generalul Cantacuzino era un om care înțelegea să spună lucrurilor pe nume. Totdeauna categoric în atitudini — necunoscând echivocul — cu riscurile cele mai mari, nici odată nu ocolea adevărul.

Inainte de plecare stabilim unele date de amănunt și rămâne ca a doua zi, 15 Decembrie, sau să vină el în adunare, sau după adunare, toți participanții să ne îndreptăm spre locuința sa.

Mi se lăsă toată libertatea să fac cum e mai bine. Caut și cer părerea altora. Il întâlnesc pe comandantul legionar Ion Belgea cu care m'am sfătuit. E mai bine să participe la adunare, fapt ce se petrecu a doua zi.

Corpul studențesc trăia un moment de mare fierbere, așa că în după amiaza zilei de 15 Decembrie sălile Căminului Mediciniștilor devin neîncăpătoare pentru marele număr de studenți care răspunese la convocarea făcută. Au stat foarte mulți și în stradă.

Printr'un concurs de împrejurări am prezidat eu această adunare extraordinară în care tineretul universitar din București a avut să se ridice vehement împotriva măsurilor neomenești și anticonstituționale luate și care erau încă în curs de execuție, și când s'a declarat grevă generală care apoi a adus închiderea universităților.

Arătând scopul, am cerut adunării, care a primit cu aplauze și urale, să invităm pe d. General Gh. Cantacuzino să participe la desbateri.

Ce extraordinară impresie a produs asupra studențimei atunci apariția Generalului, într'o adunare a ei ! Mi-aduc aminte de o clipă când întreaga sală n'a fost în stare să articuleze un gest. Toi priveau cu un sentiment de înaltă admirație, sinceră afecțiune și vizibilă emoție, pe acel care până la sfârșitul vieței lui, avea să iubească și să înțeleagă tineretul.

Pășea pentru prima dată atunci ca șef al mișcării legionare într'o adunar publică. Era prima manifestare în afară, în noua sa calitate. Din această cauză câteodată îmi spunea că-i sunt naș. Eu și Sica Popescu care vorbea chiar când a intrat în sală. Și tot acum, e și prima sa întâlnire cu corpul studențesc.

Participa întâia oară la o adunare studențească, într'o împrejurare din cele mai grele pe care a avut să le parcurgă mișcarea în cei cincisprezece ani de lupte și frământări.

A vorbit atunci Generalul, cum nu l-am auzit niciodată. Ar fi putut face atunci cu cei patru mii de studenți participanți absolut ce vroia. Ii câștigase complect.

Parcă-l văd în picioare pe o masă în sala de bibliotecă a căminului mediciniștilor. Așa a vorbit. Apoi în fruntea noastră manifestând până în fața Universității. Iar aici vorbindu-ne după statuia lui Mihai Viteazul.

Ce imagine simbolică și grăitoare, într'adevăr de neuitat, când Generalul erou vorbea tineretului universitar și țării întregi, de sub sceptrul domnesc al marelui nostru Voevod.

Parcă-l văd și-l aud... deși nu mai e între noi.

27 Octombrie 1937. *ION ANTONIU*